

การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามแนวทาง ของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ Prisoner Rehabilitation according to Norway's Correctional System Approach

ฐกฤต แก้วทับทิม*
Takrit Kaewtubtim

■ บทคัดย่อ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ จัดเป็นหนึ่งในระบบที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ความเป็นมนุษย์ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นอย่างมากและมีประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรมมากที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยมีอัตราการกระทำผิดซ้ำอยู่ในระดับที่ต่ำ และมีจำนวนประชากรผู้ต้องขังน้อย อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากการปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญาที่เริ่มโดยทั้งรัฐและภาคสังคมในช่วงทศวรรษที่ 1960 จากการมุ่งลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิดด้วยมาตรการรุนแรง มาเป็นนโยบายด้านความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มุ่งเน้นไปที่การเยียวยาความเสียหายของเหยื่อและสังคม และมองว่าผู้กระทำผิดสามารถได้รับการแก้ไขฟื้นฟูได้ กฎหมายของนอร์เวย์ได้วางหลักเอาไว้ว่ากรมราชทัณฑ์นอร์เวย์มีหน้าที่ในการดำเนินการลงโทษตามคำพิพากษาโดยต้องมุ่งเน้นการจัดและนำเสนอมาตรการทางเลือกต่าง ๆ ที่จะสามารถแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้ในระหว่างรับโทษ โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการป้องกันและลดการกระทำผิดซ้ำลงเป็นสำคัญ ด้วยหลักกฎหมายนี้ได้นำไปสู่หลักพื้นฐาน 5 ประการของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์เชิงแก้ไขฟื้นฟู ได้แก่ (1) หลักการว่าด้วยความเป็นปกติ (2) หลักการมุ่งเน้นความเป็นมนุษย์ (3) หลักความมั่นคงแน่นอนของกฎหมาย

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาญาวิทยา การบริหารงานยุติธรรมและสังคม คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Ph.D. (Candidate), Doctor of Philosophy Program in Criminology, Justice Administration and Society, Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

Received: June 16, 2021 Revised: November 19, 2021 Accepted: December 22, 2021

และการปฏิบัติอย่างเสมอภาค (4) แนวคิดเกี่ยวกับการชดใช้ความผิดที่ก่อขึ้น และ (5) การป้องกันการกระทำผิดอาญาใหม่ โดยการลงโทษจะเป็นไปในเฉพาะการจำกัดเสรีภาพเท่านั้น แต่ไม่ลิดรอนสิทธิขั้นพื้นฐานที่บุคคลซึ่งอยู่ในประเทศนอร์เวย์พึงได้รับ ให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูและสามารถกลับไปอยู่ในสังคมได้โดยเกิดความแปลกแยกน้อยและโอกาสกลับมากระทำผิดซ้ำน้อยลง

จากตัวอย่างแนวทางของนอร์เวย์ดังกล่าวมานี้ อาจนำมาปรับใช้กับปัญหาในบริบทของประเทศไทย ที่มีผู้ต้องขังจำนวนมากและอัตราการทำผิดซ้ำที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องได้ โดยมุ่งเน้นไปที่การลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมของผู้กระทำผิด และลดการสร้างความปลอดภัยออกจากสังคมของผู้ต้องขังลงเพื่อให้สามารถปรับตัวกลับเข้าสู่สังคมได้มากขึ้น รวมถึงมุ่งเน้นการใช้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการเยียวยาผู้เสียหายให้มากขึ้น

คำสำคัญ: ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์, หลักความเป็นปกติ, ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์, การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด, งานราชทัณฑ์, กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

■ Abstract

Norway's criminal justice is classified to be one of the systems that human rights, humanity, and rehabilitation are strongly emphasized. It is considered as one of the most globally effective crime prevention systems with low recidivism rate and small

number of prisoner population. This system is the consequence of the criminal justice reform initiated by the state government and public sector in the 1960s. The change from retributive punishment with harsh sanctions to the remedy restorative justice for the victim and community was achieved in conjunction with the offender rehabilitation attitude. According to the law of Norway, the Directorate of Norwegian Correctional Service is responsible for the sentences which alternative rehabilitation measures during the serving time are emphasized. Likewise, the prevention and reduction of recidivism are mainly considered. This legal code leads to five basic principles of the Norwegian correctional service; 1) the principle of normality, 2) the principle of humanity, 3) the legal certainty and equal treatment, 4) the concept of punishment, and 5) the prevention of new criminal acts. The punishment is only for the limitation of liberty, not the deprivation of the people's fundamental rights in Norway. Therefore, the prisoners will be rehabilitated and reintegrated back to society with less isolation and less chance of recidivism.

From the aforementioned Norway's approach, the problems of prisoner overpopulation and the constantly increasing rate of recidivism in Thailand can be adapted and focused in terms of rehabilitative punishment and social

isolation reduction of the offenders. As a result, the reintegration of the offenders can be successively achieved. Moreover, the restorative justice approach to redress the victims will be more emphasized.

Keywords: Norway's Correctional System, Principle of Normality, Restorative Justice, Offender Rehabilitation, Correctional Work, Criminal Justice

■ บทนำ

ในปัจจุบัน ระบบยุติธรรมทางอาญาของไทยเผชิญกับความท้าทายในหลายด้าน โดยปัญหาหลัก คือ ปัญหาผู้ต้องขังล้นคุก ซึ่งกรมราชทัณฑ์รายงานว่าในปี พ.ศ. 2561 มีจำนวนผู้ต้องขังในระบบถึง 367,216 คน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยยังคงมีนโยบายใช้การลงโทษทางอาญาเพื่อปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลัก (มนสิชา บุญนาค, 2556; สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ดังเห็นได้จากบทบัญญัติการกำหนดโทษทางอาญาในกฎหมายจำนวนมาก และยังไม่มีแนวทางในการใช้มาตรการการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ผู้กระทำผิดในทุกคดีถูกตัดสินจำคุกแทนที่จะใช้มาตรการแทนการลงโทษอย่างอื่น ตัวอย่างเช่น ในคดียาเสพติดที่มีมาตรการการตรวจพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มีผู้ได้รับการตรวจจริงเพียง 6,286 คน หรือประมาณร้อยละ 1.84 ของจำนวนผู้กระทำความผิดในคดียาเสพติดทั้งหมดเท่านั้น (สมบัติ ชัยวณิชย์, 2563) ปัญหา

ดังกล่าวยังเชื่อมโยงกับปัญหาการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเกิดจากการที่ผู้ต้องขังไม่ได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างเหมาะสมเพียงพอก่อนปล่อยตัว โดยฐานข้อมูลผู้ต้องขังกระทำผิดซ้ำของกรมราชทัณฑ์พบว่า จากจำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวจากการควบคุมของกรมราชทัณฑ์ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 มีอัตราการกลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 2 ปี หลังถูกปล่อยตัวร้อยละ 25.14 (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าระบบยุติธรรมทางอาญาของไทยควรมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อลดปัญหาผู้กระทำผิดที่จะเข้าสู่ระบบราชทัณฑ์ให้น้อยลงและมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำให้มากยิ่งขึ้น

จากปัญหาของประเทศไทย ผู้เขียนจึงได้มีแนวคิดในการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหามาจากตัวอย่างในต่างประเทศในเรื่องการลดจำนวนผู้ต้องขังและการใช้กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแทนการจำคุกเพียงอย่างเดียว และพบว่า มีการรายงานถึงระบบราชทัณฑ์ของประเทศนอร์เวย์ หรือ ราชอาณาจักรนอร์เวย์ ซึ่งเป็นประเทศรัฐสวัสดิการ (welfare state) (Langford, 2017) ที่ได้รับการจัดอันดับว่าเป็นหนึ่งในระบบราชทัณฑ์ที่มีมนุษยธรรมมากแห่งหนึ่งในโลก (Benko, 2015; Gentleman, 2012; Haubursin, 2019) โดยจากข้อมูลของปี ค.ศ. 2018 (พ.ศ. 2561) มีผู้ต้องขังในระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์อยู่เพียง 3,425 คน (World Prison Brief, n.d.) และยังเป็นหนึ่งในประเทศที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำต่ำที่สุดของโลกด้วยเช่นกัน โดยใน ค.ศ. 2017 (พ.ศ. 2560) อยู่ที่ร้อยละ 16.4 จากจำนวนผู้ได้รับการปล่อยตัว (ทั้งที่อยู่ในสถานควบคุมและถูกกักตัวที่บ้าน)

นับจากอัตราการถูกพิพากษาซ้ำ หรือ reconviction ในระยะเวลา 2 ปี หลังการปล่อยตัว (Norwegian Correctional Service, n.d.)

ระบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ถูกบัญญัติให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา (The Penal Code หรือ Lov om straff (straffeloven)) (LOVDATA, 2021b) ซึ่งบัญญัติวางหลักทั่วไปเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาเอาไว้ โดยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก (Act relating to the execution of sentences etc. (The Execution of Sentences Act) หรือ Lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) เป็นกฎหมายบัญญัติวิธีดำเนินการและปฏิบัติในการบังคับโทษจำคุกของผู้ต้องขังในระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ (LOVDATA, 2021a) ซึ่งกฎหมายฉบับดังกล่าวได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับแนวทางของรัฐที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดแทนการลงโทษเพื่อป้องปรามอาชญากรรมหรือเพื่อการแก้แค้นเพียงอย่างเดียว โดยในบทความนี้ได้วิเคราะห์ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่ช่วยลดปัญหาการกระทำผิดซ้ำและลดจำนวนผู้ต้องขังในระบบเรือนจำลงมาเป็นตัวอย่างเพื่อค้นหาข้อคิดแนวทางที่อาจนำมาพิจารณา ประกอบกับบริบทของระบบราชทัณฑ์ไทยที่มีปัญหาผู้ต้องขังล้นคุกและการกระทำผิดซ้ำสูง เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขัง ปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังให้ดีขึ้น และลดอัตราการทำผิดซ้ำของผู้ที่ถูกปล่อยตัวไปแล้วให้น้อยลง

นอกจากนี้แล้ว ประชาชนของนอร์เวย์ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในระบบยุติธรรมทางอาญาของประเทศ โดยส่วนหนึ่งมาจากการที่ประชาชนอาศัยอยู่ภายใต้ระบบรัฐสวัสดิการที่มีความเหลื่อมล้ำ

ระหว่างกันต่ำ และไม่ได้มองว่าบทลงโทษทางอาญาจำเป็นต้องมีความรุนแรงโดยมองว่าอาชญากรรมเป็นปัญหาที่การแก้ไขฟื้นฟูสามารถจัดการได้ (Adams, 2010; Star-Ledger Staff, 2011) ตัวอย่างเช่น กรณี นายแอนเดอร์ส เบห์ริง เบรวิก (Anders Behring Breivik) ที่กราดยิงและวางระเบิดที่เมืองออสโลและเกาะอูเตอยา เมื่อ ค.ศ. 2011 ซึ่งคร่าชีวิตผู้คนไป 77 คน และมีผู้บาดเจ็บอีกหลายร้อยคน ส่วนใหญ่เป็นเยาวชน ศาลได้พิพากษาลงโทษ นายเบรวิก ด้วยมาตรการการกักกันเชิงป้องกันเป็นเวลา 21 ปี ในสถานที่คุมขังความปลอดภัยขั้นสูงสุด และมีการจัดให้แยกขังเดี่ยว (Ray, 2020) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินและการลงโทษดังกล่าวปรากฏจากการให้สัมภาษณ์ของครอบครัวเหยื่อหลายราย พบว่า ต่างรู้สึกพึงพอใจกับการตัดสินของศาลและโทษที่นายเบรวิกได้รับว่าเพียงพอต่อความยุติธรรมแล้วสำหรับพวกเขา (Brolan, n.d.; Denny, 2016; Fottrell & Twigg, 2012; Lewis, 2012) อย่างไรก็ตาม ในระบบสวัสดิการสังคมของนอร์เวย์ นั้นเหยื่อและครอบครัวของเหยื่อได้รับการช่วยเหลือและบำบัดฟื้นฟูโดยรัฐอย่างเต็มที่ควบคู่กันไป ในระบบยุติธรรมทางอาญาดังกล่าวด้วย (Helminen, 2019)

■ กฎีหลังของระบบยุติธรรมทางอาญาในนอร์เวย์

ในช่วงก่อนทศวรรษที่ 1970 นอร์เวย์ใช้ระบบยุติธรรมทางอาญาเชิงลงโทษ (Punitive Justice) (Mathiesen, 1974) ซึ่งเป็นระบบยุติธรรมที่มีพื้นฐานสืบเนื่องมาจากทฤษฎีการลงโทษ

เพื่อทดแทน (Retributive Theory) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่สังคมและผู้เสียหาย โดยเชื่อว่าผู้กระทำผิดนั้นมีเจตจำนงเสรี (Free Will) ที่ได้กระทำผิดลงไปผู้นั้นจึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำผิดนั้น โดยตามกฎหมายนี้จะกำหนดโทษโดยใช้ภูมิหลังของผู้กระทำผิดมาประกอบกับการลงโทษเพื่อให้เกิดความได้สัดส่วนกันระหว่างโทษที่ได้รับกับการกระทำผิด โดยรัฐ (ผู้ซึ่งมีอำนาจปกครอง) เป็นผู้ลงโทษด้วยวิธีต่างๆ ที่จะเป็นการแก้แค้นทดแทนกับการกระทำผิด (ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน, ม.ป.ป.; สัญญพงศ์ ลัมประเสริฐ, สุธีราภรณ์ แสงจันทร์ศรี และอนิสมา มานะทน, 2562; อุทิศ สุภาพ, 2560) นอกจากบทลงโทษทางอาญาในการจำคุกแล้ว ยังมีมาตรการลงโทษลักษณะสถานกักกัน ซึ่งมีการบังคับใช้แรงงานผู้กระทำผิด โดยเฉพาะที่เป็นเด็กและเยาวชน (Papendorf, 2006) ในขณะเดียวกันผู้ต้องขังที่ยังรับโทษอยู่ก็อาจได้รับการบังคับใช้มาตรการพิเศษตามประมวลกฎหมายอาญาเพิ่มเติมอีกด้วยเพื่อป้องกันหรือตัดโอกาสมิให้ผู้ต้องโทษกระทำผิดซ้ำอีก อันมีความสอดคล้องกันกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม (Social Defense Theory) ที่ต้องการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัย (อุทิศ สุภาพ, 2560; Yan, 2019) เช่น การบำบัดรักษาผู้ต้องโทษในทางการแพทย์ในลักษณะต่างๆ โดยเป็นไปตามรูปแบบการแก้ไขผู้กระทำผิดเชิงการแพทย์ (medical model) (Papendorf, 2006) ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดจากความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจของผู้กระทำผิด จึงสมควรได้รับการรักษา (treatment) เหมือนกับเป็นโรคอย่างหนึ่ง ซึ่งการแก้ไขตามแนวคิดนี้มักเป็นไป

โดยมิได้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของผู้กระทำผิดนั้น (Lehman, 1972) ผู้ต้องโทษที่ได้รับการรักษามักจะถูกบังคับให้อยู่ในการบำบัดตามระยะเวลาที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสมควร (Papendorf, 2006) ซึ่งจากลักษณะของการลงโทษที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ อาจกล่าวได้ว่าระบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ในยุคนี้นี้เป็นระบบแบบผสม (Unitary System of Punishment) ระหว่างการลงโทษเพื่อทดแทนและเพื่อป้องกันสังคม (อุทิศ สุภาพ, 2560)

การปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 1968 ประชาชนในประเทศไม่พอใจกับสภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบากและโหดร้ายในระบบทัณฑสถานนอร์เวย์ ประกอบกับกระแสการเรียกร้องให้ปฏิรูปเรือนจำในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย (นอร์เวย์ สวีเดน และ เดนมาร์ก) ได้นำไปสู่การจัดตั้งสหภาพนอร์เวย์เพื่อการปฏิรูปทางอาญา (Norwegian Association for Criminal Reform หรือ KROM) ซึ่งมีสมาชิกทั้งที่เป็นผู้ต้องโทษและอดีตผู้ต้องโทษ รวมไปถึงผู้เชี่ยวชาญและประชาชนที่ให้ความสนใจในการปฏิรูปเข้าร่วม (KROM, n.d.) โดยผลของการผลักดันของสหภาพ KROM ได้ทำให้เกิดการปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ที่สำคัญ ได้แก่ การยกเลิกการใช้แรงงานผู้ต้องขัง (forced labour system) ใน ค.ศ. 1970 และการยกเลิกระบบสถานกักกันผู้เยาว์ใน ค.ศ. 1975 (Mathiesen, 1974; Papendorf, 2006) อีกทั้ง ยังได้นำไปสู่การปรับปรุงระบบยุติธรรมทางอาญาในด้านต่างๆ ในภายหลัง ซึ่งสหภาพ KROM ยังคงดำเนินการและมืบทอดในด้านนี้อย่างต่อเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน (KROM, n.d.)

ในช่วงก่อนทศวรรษที่ 1990 นอร์เวย์ยังคงมีอัตราการกระทำผิดซ้ำภายในประเทศอยู่ที่ร้อยละ 60-70 และเรือนจำมีจำนวนประชากรผู้ต้องขังเป็นจำนวนมากอันเนื่องมาจากการทลายขบวนการยาเสพติด การปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญารั้งใหญ่ โดยเฉพาะระบบราชทัณฑ์ของนอร์เวย์นั้น เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกใน ค.ศ. 1998 ซึ่งกระทรวงยุติธรรมนอร์เวย์ได้ทำการประเมินเป้าหมายของการราชทัณฑ์ใหม่เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ และได้เปลี่ยนแนวคิดของระบบกฎหมายอาญาจากการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนไปสู่การลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory) แทน (Evans, 2020) ซึ่งเป็นทฤษฎีการลงโทษเพื่อฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดกลับมาเป็นคนดีไม่กระทำผิดซ้ำอีก โดยเน้นไปที่สาเหตุและการมองไปในอนาคตเพื่อแก้ไขปรับปรุงที่ตัวผู้กระทำผิดเอง (ณัฐจิวัดน์ สุทธิโยธิน, ม.ป.ป.; อุทิศ สุภาพ, 2560) และเน้นไปที่เป้าหมายของผู้กระทำผิดแต่ละคนเป็นการเฉพาะ พร้อมทั้งการลดและบริหารจัดการความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำในอนาคต (Anderson & Gröning, 2017)

นอกจากนี้ นอร์เวย์ยังได้ยกเลิกโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิต โดยระยะเวลาการควบคุมตัวสูงสุดของนอร์เวย์อยู่ที่ 21 ปี (Schartmueller, 2015) ทั้งนี้ ในกรณีของการควบคุมตัวที่เรียกว่า การกักกันเชิงป้องกัน (preventative detention หรือ *förvaring*) ซึ่งถูกบัญญัติขึ้นเมื่อ ค.ศ. 2001 ศาลมีอำนาจตามกฎหมายในการเพิ่มระยะเวลาควบคุมตัวผู้กระทำผิดตามสมควรต่อได้อีก 5 ปี จากระยะเวลาที่ถูกควบคุมตัวเดิม หากพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้กระทำผิดยังไม่ได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

ตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ได้ (LOVDATA, 2021b) นั้นหมายถึง ผู้กระทำผิดที่ถูกควบคุมตัวด้วยมาตรการกักกันเชิงป้องกัน อาจถูกควบคุมตัวเอาไว้เป็นเวลานานมากกว่าระยะเวลาโทษดั้งเดิมหรือเกินกว่า 21 ปี ก็ได้ ตราบเท่าที่ยังคงถูกพิจารณาว่าเป็นภัยแก่สังคม อย่างไรก็ตาม นอร์เวย์ยังมีโทษทางอาญาที่สูงกว่า คือ โทษจำคุกสูงสุด 30 ปี สำหรับข้อหาในหมวดที่ 16 แห่งประมวลกฎหมายอาญานอร์เวย์ ซึ่งครอบคลุมถึงอาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (crimes against humanity) เช่น อาชญากรรมสงคราม การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ ฯลฯ (LOVDATA, 2021b)

■ หลักการสำคัญของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์

กรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ได้ยึดถือหลักการสำคัญเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง รวมถึงการนำไปสู่การลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในอนาคต ดังนี้

1. ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในบริบทของนอร์เวย์

การลงโทษทางอาญาของนอร์เวย์อยู่บนแนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) (Hagström, 2016; Sterbenz, 2014) หรือในภาษาไทย แปลได้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (เพลินตา ตันรังสรรค์, 2553) อันเป็นหลักการพื้นฐานในการบริหารจัดการระบบราชทัณฑ์ทั้งหมด โดยในบริบทของนอร์เวย์ระบบความยุติธรรมทางอาญาเชิงสมานฉันท์จะมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitation) ผู้กระทำผิด ซึ่งมีพื้นฐานสอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขของระบบกฎหมาย

อาญาของนอร์เวย์ โดยการดำเนินการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูจะเป็นการให้ผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรมกับสังคมได้กลับมาประนีประนอมให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันว่าสิ่งที่ผู้กระทำผิดกระทำไปนั้นเกิดผลกระทบหรือความยุติธรรมกับเหยื่อและสังคมอย่างไร โดยการใช้วิธีที่ปลอดภัยต่อเหยื่อ และควรจะมีแนวทางในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างไรจากมุมมองของทั้งผู้กระทำผิดและเหยื่อ รวมไปถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นระหว่างกัน อันมีหลักสำคัญอยู่ว่าผู้กระทำผิดควรจะได้รับ การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างใกล้ชิดกับสังคมที่พวกเขาจะกลับไปอยู่ร่วมด้วยอีกครั้ง เพื่อลดความท้าทายในการปรับตัวเข้าสู่สังคมหลังปล่อยตัวในอนาคต (เพลินตา ดันรังสรรค์, 2553; สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย, 2562; Hagström, 2016; UNODC, 2020)

จากแนวคิดดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นอยู่ทั้งในภาคกฎหมายและภาคปฏิบัติอย่างชัดเจน โดยระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์อยู่ภายใต้การควบคุมของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ (Directorate of Norwegian Correctional Service หรือ Kriminalomsorgen) (Norwegian Correctional Service, n.d.) อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการบังคับโทษจำคุก เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินการเกี่ยวกับกับการบังคับโทษจำคุก (imprisonment) มาตรการพิเศษในการบังคับโทษทางอาญา (special criminal sanctions) การกักกันเชิงป้องกัน (preventative detention หรือ forvaring) การรับโทษทางสังคม (community sentences) และการควบคุมตัว (remand in custody) โดยตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ มาตรา 2 ได้วางหลักการไว้ว่าการบังคับโทษ

ทางอาญาต้องเป็นไปโดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการลงโทษในการกระทำผิดนั้น คำนึงถึงการป้องกันมิให้เกิดการกระทำผิดซ้ำเพื่อให้สังคมเกิดความมั่นใจ และคำนึงถึงสภาพความเป็นอยู่ที่น่าพอใจของผู้ต้องขัง ซึ่งกฎหมายยังบัญญัติอีกด้วยว่า ในระหว่างการรับโทษจะต้องมีการเสนอกระบวนการเพื่อการฟื้นฟูควบคู่ไปด้วย และในกรณีที่ผู้ต้องขังอยู่ในการควบคุมตัวของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ ทางกรมจะต้องดำเนินการเพื่อบรรเทาผลกระทบด้านลบจากการถูกโดดเดี่ยวจากสังคม (isolation) ทั้งนี้ การดำเนินการบังคับโทษดังกล่าวยังคงคำนึงถึงความปลอดภัยและความยุติธรรมเป็นสำคัญ (LOVDATA, 2021a) ด้วยหลักการนี้ กรมราชทัณฑ์นอร์เวย์จึงมีอิสระในการออกแบบการคุมขังและโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูต่าง ๆ ได้ตามความเหมาะสมโดยคำนึงถึงประโยชน์และความเป็นไปได้ในด้านต่าง ๆ ครอบคลุมที่เป็นไปตามหลักการพื้นฐานที่กฎหมายและนโยบายรัฐวางเอาไว้ (Norwegian Correctional Service, n.d.) โดยการแก้ไขบำบัดของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์มุ่งเน้นไปที่การให้การศึกษา การฝึกอาชีพ และการบำบัดผู้ต้องขัง และยังรวมถึงการช่วยเหลือผู้ต้องขังในการหาที่พักอาศัยและงานก่อนการพ้นโทษ (Evans, 2020; Life in Norway Editorial Team, 2018)

ระบบการลงโทษทางอาญาของนอร์เวย์ตามหลักความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ทำให้เกิดรูปแบบการรับโทษใน 2 ลักษณะใหญ่ คือ การรับโทษในเรือนจำ (penalties in prison) ซึ่งเป็นรูปแบบการลงโทษที่จะได้ศึกษาในรายละเอียดในหัวข้อถัดไป คือ การรับโทษโดยถูกกักกันหรือควบคุมตัวให้อยู่ภายในสถานที่ควบคุมตัวของรัฐ และการรับโทษในสังคม

(penalties in society) คือ การรับโทษนอกสถานที่ ความคุมตัวของรัฐ ซึ่งเป็นทางเลือกที่นอร์เวย์เลือกใช้มากกว่า ในข้อหาที่ไม่มีผลกระทบหรือสร้างภาระให้แก่เหยื่อและครอบครัวของเหยื่อ รวมถึงสังคม (Mathiesen, 1974) เพื่อผู้กระทำผิดยังคงสามารถคงไว้ซึ่งตำแหน่งหน้าที่การงานเดิม (Statistics Norway, 2013) การรับโทษในสังคม (community sentences) ส่วนใหญ่จะเป็นการบริการสังคม (community service) โปรแกรมหรือมาตรการอื่นๆ ที่เหมาะสมในการป้องกันการกระทำผิดครั้งใหม่ โดยนับคำนวณโทษเป็นจำนวนชั่วโมง (LOVDATA, 2021a) และยังถูกนำมาใช้เพื่อการทดแทนการจ่ายค่าปรับทางอาญาในกรณีที่ไม่สามารถจ่ายค่าปรับได้ (The Nordic Page, 2019) นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมสำหรับความผิดที่เกี่ยวข้องกับการเสพยาเสพติด (Drug program with judicial review: ND) เพื่อนำไปรักษาหรือแก้ไขฟื้นฟูปัญหาที่มีที่มาจากยาเสพติด (รวมถึงกรณีความผิดที่กระทำขึ้นเพื่อส่งเสริมการเสพติดด้วย เช่น การลักทรัพย์) (Kriminalomsorgens, n.d.)

2. หลักพื้นฐาน 5 ประการของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์เชิงแก้ไขฟื้นฟู

ในการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดของนอร์เวย์ กิจกรรมและโปรแกรมต่างๆ ที่จัดขึ้นภายใต้การควบคุมของกรมราชทัณฑ์จะต้องอยู่บนหลักการและแนวคิดพื้นฐาน 5 ประการดังต่อไปนี้ (Tønseth & Bergsland, 2019)

ก. หลักการว่าด้วยความเป็นปกติ (Principle of Normality หรือ normalitetsprinsippet) เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญในการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ อันสืบเนื่องมาจากระบบยุติธรรมทางอาญาที่มุ่งเน้นการแก้ไข

ฟื้นฟูผู้กระทำผิดในระหว่างการรับโทษ โดยอยู่บนพื้นฐานว่า การลงโทษนั้นเป็นการจำกัดอิสรภาพ (liberty) เท่านั้น ศาลมิได้ลงโทษโดยเป็นการลดทอนซึ่งสิทธิอย่างอื่นของผู้ถูกลงโทษด้วย (Norwegian Correctional Service, n.d.) ดังนั้นผู้กระทำผิดที่ถูกจำคุกหรือกักกันจึงมีสิทธิทั้งหมดเช่นเดียวกันกับทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศนอร์เวย์ ผู้ถูกคุมขังทุกคนจะอยู่ภายใต้สภาวะการควบคุมที่เคร่งครัดเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อความปลอดภัยของสังคม (LOVDATA, 2021a; Norwegian Correctional Service, n.d.) ด้วยเหตุนี้ผู้ถูกคุมขังในระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์จึงจะถูกจัดให้อยู่ในเขตความปลอดภัยที่ต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ซึ่งหลักการนี้ได้นำไปสู่การจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานที่คุมขังให้มีความใกล้เคียงกับการใช้ชีวิตภายนอกเรือนจำหรือสถานกักกันให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ทั้งนี้ ความพยายามในการทำให้การใช้ชีวิตเป็นปกติในเรือนจำนั้นสืบเนื่องมาจากหลักทางจิตวิทยาที่พบว่า ยิ่งผู้ต้องขังได้รับโทษนานเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ความสามารถในการปรับตัวเข้าสู่สังคมแบบเปิดอีกครั้งน้อยลงไปด้วย (Denny, 2016) โดยในแง่ของการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้ต้องขังมีอิสระในการเคลื่อนที่ไปมาภายในสถานที่คุมขัง และรวมถึงนอกสถานที่ด้วยในกรณีของเรือนจำแบบเปิดและบ้านกึ่งวิถี และมีโอกาสในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูในทางที่เหมาะสม (BBC, 2019; Hagstrøm, 2016) เช่น การเรียนหนังสือและการศึกษาต่อโดยมีอาจารย์จากสถาบันการศึกษาภายนอกเข้ามาสอนในเรือนจำ (Langelid, 1999; Tønseth & Bergsland, 2019) การฝึกงาน เช่น การฝึกฝนเป็นช่างซ่อมรถยนต์ที่ได้รับการรับรอง (BBC, 2019) การบำบัดการเสพติด (Frank &

Kolind, 2012) หรือปัญหาด้านอื่น ๆ นอกจากนี้ ผู้ต้องขังยังมีความรู้สึกถึงความรับผิดชอบของตนเองเหมือนการใช้ชีวิตภายนอกสถานที่คุมขัง เช่น การทำงานเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตัวเอง อย่างการทำงานในฟาร์มหรือโรงฝึกอาชีพที่เรือนจำ บาสตอย (Bastøy Prison) ซึ่งอยู่บนเกาะ บาสตอย และมีลักษณะเป็นสังคมขนาดเล็ก ๆ แล้วนำเงินมาซื้อของที่ตนเองต้องการด้วยตนเอง (James, 2013) การรับผิดชอบในการซักผ้า ทำอาหาร และการเข้ารับการฟื้นฟูแก้ไขตาม โปรแกรมต่าง ๆ เป็นต้น (NowThis News, 2020) นอกจากนี้แล้ว ระบบราชทัณฑ์ยังส่งเสริมให้ผู้ต้องขังมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก ในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการออกหนังสือ รวบรวมสูตรอาหารจากภายในเรือนจำหรืออัลบั้ม เพลง (BBC, 2019) รวมไปถึงบริการด้านอื่น ๆ และระบบราชทัณฑ์นั้น ยังใช้บริการต่าง ๆ จากท้องถิ่นเข้ามาทำงานภายในสถานที่คุมขัง และสร้างสัมพันธ์กับผู้ต้องขังเอาไว้ก่อนจะได้รับการปล่อยตัวสู่สังคมด้วย เช่น การบริการด้านการแพทย์ การศึกษา การให้ยืมสื่อจากห้องสมุด ท้องถิ่น การติดต่อเพื่อพิธีการทางศาสนาหรือ ความเชื่อของผู้ต้องขัง เช่น กับบาทหลวง หรือนักบวช ฯลฯ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการนำเข้า สังคมมาสู่ผู้ต้องขังภายใน (import model) ทั้งนี้ บริการเหล่านี้ได้รับงบประมาณจากหน่วยงาน อื่นที่เกี่ยวข้อง ตามหลักการให้สิทธิพื้นฐาน เฉกเช่นเดียวกับบุคคลในนอร์เวย์คนอื่นที่ไม่ได้ ถูกคุมขัง (Langelid, 1999; Norwegian Correctional Service, n.d.)

ในส่วนของการจัดสภาพแวดล้อมที่ ใกล้เคียงกับชีวิตปกติมากที่สุด ตัวอย่างเช่น เรือนจำฮาลเดน (Halden Prison) ที่ถูกจัดว่าเป็น

เรือนจำที่มีการบริหารจัดการอย่างมีมนุษยธรรม สูงที่สุดแห่งหนึ่ง (BBC, 2019; Benko, 2015; Gentleman, 2012; Sterbenz, 2014) ได้รับการออกแบบให้มีพื้นที่ด้านนอกที่ปกคลุมไปด้วย พืชพันธุ์จำนวนมาก มีพื้นที่ส่วนกลาง พื้นที่ ทำกิจกรรม หรือที่พักกลางแจ้ง (Haubursin, 2019) ส่วนอาคารเรือนจำได้รับการออกแบบให้มีพื้นที่ ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ห้องอดเสียง ห้องซ้อมดนตรี ห้องฝึกฝนอาชีพและทักษะด้านต่าง ๆ อย่างห้องคอมพิวเตอร์ (BBC, 2019; Life in Norway Editorial Team, 2018) และยังมีห้อง พิเศษสำหรับผู้ต้องขังที่มีลูกที่ได้รับสิทธิพิเศษ ในการใช้เวลาร่วมกับครอบครัวภายในกับห้อง สำหรับเด็กและครอบครัวเป็นระยะเวลาสั้น ๆ พื้นที่ส่วนกลาง เช่น ห้องครัว ห้องซักล้าง ห้อง นั่งเล่น ฯลฯ (BBC, 2019) และห้องพักผู้ต้องขัง ที่มีห้องน้ำในตัวคล้ายกับห้องพักอะพาร์ตเมนต์ ในสังคมภายนอก ในห้องพักมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามที่ผู้ต้องขังต้องการและชื่นชอบ เช่น โทรทัศน์ เครื่องเล่นดีวีดี หนังสือ โต๊ะเขียน หนังสือ ตู้เก็บของ และประตูห้องยังมีกุญแจล็อก ได้อีกด้วยในระหว่างที่ผู้ต้องขังออกจากห้องพัก ไปทำกิจกรรมในส่วนอื่น (NowThis News, 2020)

อย่างไรก็ดี ข้อจำกัดของการปรับใช้ หลักการดังกล่าว ขึ้นอยู่กับระดับการรักษาความปลอดภัย (เช่น เรือนจำที่มีความปลอดภัยสูงสุด ย่อมต้องมีการควบคุมที่สูงกว่าและอาจไม่สามารถทำให้การใช้ชีวิตในเรือนจำเป็นเหมือน ชีวิตนอกเรือนจำได้ทั้งหมด แตกต่างจากเรือนจำ หรือสถานกักกันที่มีความปลอดภัยต่ำกว่า) กรอบการบริหารจัดการราชทัณฑ์ โครงสร้าง ของสถานที่และผู้ปฏิบัติงานในแต่ละแห่ง รวมถึง

งบประมาณ (Norwegian Correctional Service, n.d.) หลักการนี้ ได้นำไปสู่แนวปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง 2 ด้าน คือ

1) การรักษาความปลอดภัยเชิงพลวัต (dynamic security) (BBC, 2019; NowThis News, 2020) คือ แนวคิดการวางระบบการรักษาความปลอดภัยภายในสถานที่คุมขังโดยเจ้าหน้าที่ จัดลำดับความสำคัญในการสร้างและรักษา การสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ในแต่ละวันระหว่าง เจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขังด้วยจรรยาบรรณของ วิชาชีพที่สูง โดยการปฏิสัมพันธ์เหล่านี้เป็นไป อย่างมีความหมายและเพียงพอในการใช้เวลา ของผู้ต้องขัง (European Penitentiary Training Academies, 2021) ซึ่งกล่าวอย่างง่าย คือ เจ้าหน้าที่ของสถานที่คุมขังจะต้องพยายามสร้าง ความเป็นปกติในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ต้องขัง เสมือนกับการติดต่อสื่อสารและเข้าสังคม ระหว่างบุคคลในโลกภายนอกสถานที่คุมขัง นั่นเอง เช่น การพูดคุย การทำกิจกรรมร่วมกัน อย่างการเล่นกีฬา การรับประทานอาหารร่วมกัน ฯลฯ โดยในแต่ละแห่งจะมีเจ้าหน้าที่ผู้ติดต่อ (contact officer) ที่จะเป็นผู้มีปฏิสัมพันธ์หลักกับ ผู้ต้องขังที่อยู่ในความรับผิดชอบประมาณ 2-3 คน เจ้าหน้าที่ผู้ติดต่อจะทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้ต้องขัง ในด้านต่าง ๆ รวมถึงการให้คำแนะนำในการ เตรียมพร้อมกลับเข้าสู่สังคมในด้านต่าง ๆ ตามที่ ผู้ต้องขังต้องการทราบ และจะคอยดูแลอยู่ห่าง ๆ ผู้ต้องขังจึงมีอิสระในการเคลื่อนที่ไปมาภายใน สถานที่คุมขัง (NowThis News, 2020) นอกจากนี้ เป้าหมายของการปฏิสัมพันธ์ยังรวมไปถึง การทำความเข้าใจผู้ต้องขังและประเมินความเสี่ยง เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัย และเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูและเตรียมความพร้อม

ก่อนการปล่อยตัว (BBC, 2019) โดยเป้าหมาย ของการรักษาความปลอดภัยแบบนี้ คือ ต้องการ ส่งเสริมการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่จะกลับไป อยู่ให้ได้มากที่สุด (UNESCO Institute for Lifelong Learning, 2016)

ด้วยระบบดังกล่าว เจ้าหน้าที่ทุกคน ที่ประจำในสถานที่คุมขังจึงต้องมีความรู้ ความสามารถอย่างเพียงพอในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูและลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ลดลงได้อย่างเป็นรูปธรรม เจ้าหน้าที่จะต้อง เข้าใจบทบาท หน้าที่ และวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์นี้ โดยจะต้องผ่านการ เรียนจบระดับวิทยาลัยในสาขาที่เกี่ยวข้อง (หลักสูตรอย่างน้อย 2 ปี) และสอบเข้ารับการคัดเลือกเพื่อเข้าอบรมฝึกฝนที่มหาวิทยาลัย แห่งกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ (University College of the Norwegian Correctional Service) อีก 3 ปี ในด้านกฎหมาย จรรยาบรรณ อาชญาวิทยา ภาษาอังกฤษ การกลับคืนสู่สังคมและงานสังคม สงเคราะห์และด้านความปลอดภัย เช่น การควบคุม ผู้ต้องขัง การปราบปรามและศาสตร์การป้องกันตัว (BBC, 2019; Denny, 2016)

ในการส่งเสริมความเป็นปกติภายใน สถานที่คุมขังให้มีความสมจริงมากยิ่งขึ้น เจ้าหน้าที่ประจำสถานที่คุมขังนอร์เวย์จะไม่มี การติดอาวุธ และเจ้าหน้าที่กว่าร้อยละ 40 เป็น เพศหญิง (Norwegian Correctional Service, n.d.) ซึ่งผู้ต้องขังได้แสดงทัศนคติว่าการมีผู้หญิง ในเรือนจำทำให้พวกเขารู้สึกถึงความเป็นปกติ มากยิ่งขึ้นในการใช้ชีวิตในเรือนจำ (BBC, 2019)

2) การพัฒนาสู่การกลับคืนสู่สังคม (reintegration) (Kofman, 2015; NowThis News, 2020; Tønseth & Bergsland, 2019)

คือ การตั้งวัตถุประสงค์ของการลงโทษไปสู่ การกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิด ซึ่งมีแนวคิดว่ายิ่งการควบคุมที่ตึงเครียดจากโลกภายนอกมากเท่าใด ก็ยิ่งสร้างปัญหาในการกลับเข้าไปใช้ชีวิตในสังคม มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ระบบการควบคุมตัวของนอร์เวย์ จึงมีกระบวนการเริ่มต้นนับจากวันแรกรับ ผู้ต้องขังซึ่งให้เริ่มอยู่ในสถานที่คุมขัง ที่มีความปลอดภัยสูงก่อน แล้วค่อย ๆ ลดระดับ ของสถานที่คุมขังลงเรื่อย ๆ ไปสู่สถานที่มีระดับ ความปลอดภัยต่ำกว่า กระทั่งสามารถออกไปอยู่ ในบ้านกึ่งวิถี (halfway houses) และในที่สุดจะ สามารถไปรับโทษนอกสถานที่คุมขังได้ในที่สุด จนกระทั่งครบกำหนดรับโทษ โดยกระบวนการ กลับคืนสู่สังคมจะถูกจัดให้เหมาะสมกับผู้ต้องขัง แต่ละรายตามความเสี่ยง ความต้องการและ ทรัพยากรต่าง ๆ (ยกเว้นกรณีผู้ต้องขังที่อาจ มีปัญหาด้านความปลอดภัย อาจไม่ได้เป็นไป ตามระบบนี้ทุกคน) (Norwegian Correctional Service, n.d.)

ข. หลักการมุ่งเน้นความเป็นมนุษย์ (a focus on humanity) คือ การปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ซึ่งสมควรได้รับ การปฏิบัติที่สอดคล้องต่อหลักสิทธิมนุษยชน และได้รับการปฏิบัติด้วยความเคารพ ไม่มีการดูถูกเหยียดหยาม หรือการกดขี่ต่อผู้ต้องขัง (NowThis News, 2020)

ค. หลักความมั่นคงแน่นอนของกฎหมาย และการปฏิบัติอย่างเสมอภาค (legal certainty and equal treatment) คือ การที่ผู้ต้องขัง มีความมั่นใจในกฎหมายและคำหมายผลลัพธ์ ของกฎหมายได้ ทำให้สามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้ โดยที่ทราบว่าการกระทำเหล่านั้นจะถูกต้อง ตามกฎหมาย และผู้ต้องขังควรได้รับการปฏิบัติ

จากเจ้าหน้าที่และระบบของรัฐอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยก และไม่ ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่ชอบธรรมหรือไม่ชอบด้วย กฎหมาย (NowThis News, 2020; Tønseth & Bergsland, 2019)

ง. แนวคิดเกี่ยวกับการชดใช้ความผิด ที่ก่อขึ้น (Tønseth & Bergsland, 2019) คือ ในระบบยุติธรรมทางอาญาของนอร์เวย์ เห็นว่า ผู้กระทำผิดที่ได้รับโทษครบถ้วนหรือเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าได้ชดใช้ให้แก่การกระทำผิดของตนเอง ตามที่ถูกลงโทษดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว หรือได้ใช้ หนี้กรรมให้กับสังคมแล้ว ดังนั้น ผู้ที่พ้นโทษ จึงสมควรได้รับโอกาสในการกลับคืนเข้าสู่สังคม ไม่ควรถูกสังคมลงโทษซ้ำอีก

จ. เป้าหมายในการป้องกันการกระทำผิด อาญาครั้งใหม่ (prevention of new criminal acts) คือ การดำเนินการและปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง จะต้องเป็นไปเพื่อการส่งเสริมการลดอัตรา การกระทำผิดซ้ำและการกระทำผิดอาญาครั้งใหม่ (LOVDATA, 2021a)

■ จุดเด่นและจุดด้อยของระบบ ราชทัณฑ์นอร์เวย์

จากการศึกษาหลักการพื้นฐานของระบบ ราชทัณฑ์นอร์เวย์ สามารถสรุปจุดเด่นและ จุดด้อยของระบบดังกล่าวได้ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

จุดเด่น

1. ความมีประสิทธิภาพในการลดการกระทำ ผิดซ้ำ ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์บนพื้นฐานของ ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ สามารถลดการ กลับมากระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้พ้นโทษไปแล้ว

ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเมื่อเปรียบเทียบอัตราการกระทำผิดซ้ำก่อนการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ ในยุค ค.ศ. 1990 ที่อยู่ในระดับประมาณร้อยละ 60-70 ในระยะ 5 ปีหลังพ้นโทษ หลังการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ในยุค ค.ศ. 2010 อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลงอย่างมากอยู่ในร้อยละ 20 ในระยะ 5 ปีหลังพ้นโทษ (BBC, 2019; Evans, 2020) ซึ่งสถิตินี้สะท้อนให้เห็นว่า การใช้ระบบราชทัณฑ์แบบที่คำนึงถึงการแก้ไขฟื้นฟู ผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคมอย่างเต็มรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้เกิดความเป็นปกติ ให้มากที่สุดแก่ผู้ต้องขัง และการส่งเสริมให้ผู้คนเห็นว่าผู้ที่เคยถูกคุมขังก็ยังสามารถกลับตัวได้ และสมควรได้รับโอกาสในการกลับคืนสังคม ช่วยส่งเสริมให้เกิดทัศนคติด้านบวกแก่ผู้พ้นโทษ มาแล้วมากยิ่งขึ้น ทำให้สามารถลดการเกิดอาชญากรรมซ้ำจากผู้พ้นโทษรายเดิมได้จริง อันแสดงให้เห็นว่า การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนั้นไม่ได้มีความจำเป็นเสมอไป และยังมีทางเลือกในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำที่ไม่ต้องใช้ความรุนแรงหรืออำนาจของรัฐอย่างมาก ในการเข้าควบคุมหรือข่มขู่ให้เกรงกลัวไม่ให้เกิดการกระทำผิด ซึ่งมีประสิทธิภาพเพียงพอในการรับประกันความปลอดภัยของสังคม โดยที่ไม่จำเป็นต้องนำผู้กระทำผิดไปจำคุกเป็นระยะเวลานาน ๆ เพื่อกีดกันออกจากสังคมหรือเพื่อให้เช็ดหลาบก็ได้

2. ความสามารถในการดูแลผู้ต้องขังอย่างทั่วถึง การดำเนินการบังคับโทษทางอาญาของนอร์เวย์ภายใต้ระบบความยุติธรรมแบบสมานฉันท์และหลักการว่าด้วยความเป็นปกติ ส่งผลให้อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลง ทำให้สถานที่คุมขังของนอร์เวย์นั้นมีจำนวนผู้ต้องขัง

อยู่น้อย จึงไม่เกิดปัญหานักโทษล้นเรือนจำแบบในหลายประเทศ เมื่อจำนวนผู้ต้องขังมีน้อย เจ้าหน้าที่ก็สามารถดูแลอย่างทั่วถึงและสามารถช่วยเหลือด้านการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูได้อย่างเฉพาะเจาะจงเป็นรายบุคคลไป และทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ต้องแบกรับภาระดูแลจัดการผู้ต้องขังจำนวนมาก โดยในกรณีของนอร์เวย์ เจ้าหน้าที่ผู้ติดต่อ 1 คน จะรับผิดชอบผู้ต้องขังหลัก ๆ เพียงแค่ 2-3 คน เท่านั้น ดังนั้น อัตราส่วนของเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขังจึงสูงกว่า นานาซึ่งประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังได้ดียิ่งขึ้น และยังเป็นประโยชน์ต่อการรักษาความปลอดภัยของผู้ต้องขังแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น

3. การลดความรุนแรงในสถานที่คุมขัง ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ได้เน้นย้ำถึงหลักการว่าด้วยความเป็นปกติ ประกอบกับการให้ความสำคัญแก่การรักษาไว้ ซึ่งความเป็นมนุษย์ของผู้ต้องขังและการไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังทำให้แนวทางปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นไปอย่างเป็นมิตรไม่มีการใช้อำนาจเหนือผู้ต้องขัง มีการแลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นประจำ ซึ่งนอกจากจะช่วยสร้างความเป็นปกติแล้วยังทำให้สามารถประเมินความเสี่ยงของความปลอดภัยและการเกิดความรุนแรงได้ ผู้ต้องขังเองก็มีกิจกรรมหลากหลายให้เลือกทำตามความต้องการไม่ได้ถูกขังอยู่ในสถานที่คับแคบหรืออยู่รวมในห้องเดียวกันจะเกิดภาวะความเครียดอันนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้ง อีกทั้ง ยังมีการแบ่งแยกผู้ต้องขังแยกออกจากกันตามระดับความปลอดภัยอย่างชัดเจน ไม่มีการปะปนกันระหว่างผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงสูงด้านความปลอดภัยกับผู้ต้องขังความเสี่ยงต่ำ ซึ่งระดับความปลอดภัยนั้น จะลดลงเรื่อย ๆ

จากการประเมินผลการแก้ไขพื้นที่อีกด้วย ปัจจัยเหล่านี้ยังส่งผลให้ความรุนแรงในสถานที่คุมขังของนอร์เวย์นั้นเกิดขึ้นน้อยมาก โดยจากการให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ของเรือนจำฮาลเดน ได้บอกว่า ไม่เคยเกิดเหตุความรุนแรงขึ้นเลยในเรือนจำแห่งนี้ตลอดในช่วงที่พวกเขาประจำการอยู่ (BBC, 2019)

4. ประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ การลดการคุมขังในระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ ย่อมเป็นการปลดปล่อยให้มีบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น โดยผู้ที่พ้นโทษแล้วมีความสามารถในการกลับเข้าสู่สังคม เพราะได้รับการศึกษาและฝึกฝนอาชีพอย่างเพียงพอและได้รับการปฏิบัติในสถานที่คุมขังเสมือนการใช้ชีวิตปกติ ทำให้การปรับตัวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเป็นไปได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ผู้ที่พ้นโทษออกมาแล้วและได้รับการฝึกฝนมา ยังมีอัตราการได้งานเพิ่มสูงขึ้นอีกด้วยมากกว่าร้อยละ 40 ส่งผลให้พวกเขาสามารถทำงานสร้างรายได้อย่างมั่นคงและพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตได้ดียิ่งขึ้น (Dorjsuren, 2020) ดังนั้นระบบการแก้ไขพื้นที่ผู้กระทำผิดจึงเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของนอร์เวย์ในระยะยาว

5. ระบบยุติธรรมทางอาญานอร์เวย์เกิดจากการผลักดันของประชาชนในประเทศ ดังที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่า การปฏิรูประบบยุติธรรมทางอาญารวมถึงระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์นั้น เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของสหภาพ KROM ที่มีทั้งผู้ที่เป็นผู้ถูกคุมขัง ผู้พ้นโทษ และประชาชนทั่วไป ช่วยกันผลักดันให้เกิดการปฏิรูปขึ้นมา ประกอบกับการที่รัฐ (โดยรัฐสภา ที่มาจากการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย) ได้ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบราชทัณฑ์อย่างเป็น

ระบบมาตลอด อีกทั้งผู้คนในนอร์เวย์ยังมีความคิดเห็นชอบกับระบบยุติธรรมในปัจจุบันว่ามีความเหมาะสมแล้ว โดยที่พวกเขาไม่ต้องการแก้แค้นทดแทนผู้กระทำผิด เป็นจุดเด่นเฉพาะตัวของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่สะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ขึ้นอยู่กับรัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่จะต้องเกิดจากความร่วมมือและทัศนคติของผู้คนที่อยู่อาศัยในประเทศด้วย

จุดด้อย

ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์เป็นระบบที่ใช้ทรัพยากรในการดำเนินงานสูง การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดในสถานที่คุมขังในระบบของนอร์เวย์นั้น เห็นได้ว่าการดำเนินการในหลายกิจกรรม หลากหลายรูปแบบ มีการลงทุนทำให้สภาพความเป็นอยู่ในเชิงโครงสร้างพื้นฐานอย่างอาคารและห้องพักมีความสะดวกสบายเสมือนเป็นการใช้ชีวิตตามปกติข้างนอกสถานที่คุมขัง รวมถึงต้องใช้ทรัพยากรบุคคลจำนวนมาก ซึ่งต้องลงทุนทั้งเวลาในการฝึกอบรมและงบประมาณในการจ้างงานสูง เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขพื้นที่ผู้ต้องขังให้พร้อมกลับคืนสู่สังคมและไม่กระทำผิดซ้ำหรือกระทำผิดอาญาใหม่อีก การใช้ทรัพยากรมากย่อมหมายถึง ภาระทางงบประมาณที่มากด้วยเช่นกัน โดยเรือนจำฮาลเดนมีค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังทั้งหมดโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 98,000 ยูโร ต่อปี ขณะที่เรือนจำในอังกฤษระดับเอ มีค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้ต้องขังทั้งหมดโดยเฉลี่ยอยู่แค่เพียง 40,000-59,000 ยูโร ต่อปีเท่านั้น (BBC, 2019) ซึ่งจากการให้สัมภาษณ์ของ Are Hoidal ผู้ว่าการเรือนจำฮาลเดน แสดงความกังวลว่า ในปัจจุบันนอร์เวย์มีรายได้จากการผลิตน้ำมันและก๊าซ ซึ่งเป็นรายได้หลักของประเทศน้อยลงเรื่อย ๆ

อาจส่งผลกระทบต่อขบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในอนาคตได้ (BBC, 2019)

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

การแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดไม่สามารถใช้ได้กับผู้กระทำความผิดทุกคน ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์มุ่งเน้นการคืนความยุติธรรมอย่างสมานฉันท์ และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้เกือบทั้งหมด อย่างไรก็ตาม จากการรวบรวมสถิติของผู้ต้องขังภายใต้มาตรการกักกันเชิงป้องกันซึ่งเป็นมาตรการที่ได้เพิ่มเติมมาจากโทษจำคุกตามปกติ พบว่า มีหลายกรณีที่ผู้พ้นโทษไปแล้วกลับมากระทำความผิดซ้ำในความผิดลักษณะเดิม ๆ เช่น การข่มขืน การทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กและเยาวชน และการฆาตกรรม ซึ่งในบางรายมีประวัติการกระทำความผิดซ้ำหลายครั้ง (Wikipedia, 2021) ในข้อนี้ แม้ว่าการแก้ไขฟื้นฟูจะเกิดขึ้นน้อยมาก แต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการใช้มาตรการลงโทษแบบผสมผสานระหว่างการแก้ไขฟื้นฟูกับการลงโทษเพื่อกีดกันออกจากสังคม ในกลุ่มผู้กระทำความผิดที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งประเทศอื่นที่มีจำนวนประชากรมากกว่าและอัตราการกระทำความผิดซ้ำสูงกว่า ควรพิจารณาถึงความสมดุลในการเลือกใช้มาตรการเพื่อความปลอดภัยกับมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เหมาะสม

ระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของราชทัณฑ์นอร์เวย์กับการปรับใช้ในบริบทของประเทศไทย
เมื่อมองกลับมาในบริบทของประเทศไทย การปรับใช้แนวทางของระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่น่าจะตอบสนองต่อการแก้ไขปัญหที่สำคัญของประเทศไทยนั้น คือ แนวทางเกี่ยวกับระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังของการราชทัณฑ์นอร์เวย์ โดยเมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการลงโทษ พบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจ ได้แก่

1. การวางรากฐานของการลงโทษเชิงแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในประเทศไทย

ประเทศไทยใช้การลงโทษจำคุกเป็นหลักในคดีทุกประเภท ทำให้มีผู้ต้องขังในระบบเรือนจำเป็นจำนวนมาก ขณะที่การลงโทษในประเทศนอร์เวย์ จะเน้นการแก้ไขฟื้นฟูนอกเรือนจำเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด อันรวมไปถึงคดีที่เกิดขึ้นเพราะการขายหรือใช้ยาเสพติดด้วย ทำให้ผู้กระทำความผิดคดียาเสพติดส่วนใหญ่จะไปอยู่ในการบำบัดหรือการกักกันนอกเรือนจำมากกว่าจะถูกส่งเข้าเรือนจำ จึงเป็นการลดปริมาณผู้ต้องขังลงไปได้มาก ซึ่งการที่มีจำนวนผู้ต้องขังน้อยลง ย่อมทำให้กรมราชทัณฑ์นอร์เวย์สามารถจัดการการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่รับโทษอยู่ในเรือนจำระดับต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้การแก้ไขปัญหาคือต้องเริ่มที่ต้นน้ำ คือ ระบบยุติธรรมทางอาญาในองค์กรรวม โดยรัฐควรส่งเสริมให้ประชาชนเห็นประโยชน์ของทางเลือกการลงโทษเชิงแก้ไขฟื้นฟูอย่างอื่นที่ไม่ใช่การจำคุกแต่ใช้วิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่เหมาะสมให้ไม่กลับไปทำผิดซ้ำอีก และควรให้ความสำคัญแก่แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่มุ่งเน้นไปที่การเยียวยาผู้เสียหายและสังคมเป็นหลัก แทนการใช้การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนด้วยโทษที่มีความรุนแรงเกินสัดส่วน เพื่อให้ผู้เสียหายและสังคมได้รับความยุติธรรมที่เขาสมควรได้รับเพียงพอแล้ว อันจะนำไปสู่การไม่ต่อต้านการลงโทษที่ไม่ใช่โทษจำคุกในรูปแบบอื่นและเกิดความพร้อมหรือยินยอรับผู้พ้นโทษที่ได้รับการแก้ไขแล้วกลับคืนสู่สังคมอย่างแท้จริง ในส่วนนี้เป็นปัจจัยภายนอกที่กรมราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ และกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก

และเยาวชน ซึ่งเป็นหน่วยงานปลายน้ำ มีหน้าที่เฉพาะการดำเนินการตามคำพิพากษา คงมีศักยภาพทำได้เพียงการพยายามปรับปรุงระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดในความดูแลเป็นหลัก ดังนั้นการเริ่มต้นการปรับปรุงระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดควรเริ่มจากกระบวนการต้นน้ำก่อน เพื่อลดภาระของหน่วยงานปลายน้ำในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังที่จะต้องมารับช่วงต่อไป และเป็นการหันเหให้ผู้กระทำผิดในคดีบางประเภทอย่างยาเสพติดได้รับการบำบัดแทนที่จะถูกจำคุกและไม่ได้รับการบำบัดอย่างเต็มที่ หรือในคดีอื่น ๆ ที่ไม่จำเป็นต้องถูกจำคุกก็ควรปรับไปใช้โทษอาญาหรือวิธีการแก้ไขฟื้นฟูอย่างอื่นแทนที่จะเป็นประโยชน์กับการตระหนักรู้ถึงความเสียหายที่ผู้กระทำผิดก่อให้เกิดกับเหยื่อหรือสังคมมากกว่า

2. การปรับปรุงระบบการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามแนวทางของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์

แนวทางการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดตามแนวทางของกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่ประเทศไทยอาจนำมาปรับใช้ได้ อาจแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

ก. การสร้างสภาพแวดล้อมในเรือนจำให้มีความเป็นปกติมากยิ่งขึ้น

เป็นเรื่องที่สืบเนื่องมาจากการปรับทัศนคติให้มองว่าการลงโทษเป็นไปเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูเป็นหลัก ซึ่งในการที่จะทำให้มีความเป็นปกติในเรือนจำมากยิ่งขึ้น จะช่วยให้เกิดความแปลกแยกจากสังคมน้อยลง การปรับตัวในสังคมหลังปล่อยจะดีขึ้น เพราะผู้ต้องขังมีประสบการณ์กับการมีปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ รวมไปถึงผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูอยู่แล้ว ซึ่งประเทศไทยควรลดทอนการใช้อำนาจสั่งการหรือบังคับบัญชาผู้ต้องขัง

ของเจ้าหน้าที่หรือผู้คุมลงตามความเหมาะสม และควรนำแนวคิดการนำเข้าสังคมมาสู่เรือนจำ (import model) คือ การดึงเอาภาคสังคมภายนอกมาให้บริการและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ต้องขังให้มากขึ้น เช่น การใช้บริการด้านการสาธารณสุขจากโรงพยาบาลท้องถิ่น การจัดการเรียนการสอนโดยสถาบันการศึกษาในพื้นที่ กรมราชทัณฑ์จะไม่มีบุคลากรเหล่านี้เป็นของตัวเอง แต่จะจ้างหรือรับอาสาสมัครจากภายนอกทั้งหมด ทั้งนี้บริบทของประเทศไทยอาจต้องพิจารณาย้อนไปถึงการจำแนกผู้ต้องขังในสถานที่คุมขังแต่แรกด้วย เพื่อแบ่งระดับผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงน้อยหรือเสี่ยงสูงให้ออกจากกัน ซึ่งการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีความเป็นปกติเหมือนชีวิตภายนอกนั้นเป็นไปได้สูงขึ้น โดยมีความเสี่ยงด้านความปลอดภัยที่ไม่สูงมากเกินไป รวมไปถึงการส่งเสริมให้มีการใช้บ้านกึ่งวิถี (halfway houses) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในกลุ่มผู้ที่ใกล้ได้รับการปล่อยตัว เพราะเป็นสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมคล้ายคลึงกับการใช้ชีวิตตามปกติจริง ๆ และมีการใช้ชีวิตปฏิสัมพันธ์กับสังคมจริงในหลายส่วนทั้งด้านการทำงาน การเรียน ฯลฯ อันเป็นไปตามหลักการความเป็นปกติ นั่นเอง อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่อาจเจอในการปรับใช้หลักการนี้ คือ ความเคร่งครัดของกฎหมายและกฎระเบียบในประเทศไทยซึ่งมุ่งเน้นไปในเรื่องการรักษาความปลอดภัยเข้มงวด ตัดขาดจากโลกภายนอก เพื่อป้องกันการติดต่อหรือหลบหนี เช่น การห้ามใช้โทรศัพท์ การห้ามนำคอมพิวเตอร์เข้าเรือนจำ การลงโทษเจ้าหน้าที่ที่บกพร่องต่อหน้าที่ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ทำให้สภาพแวดล้อมในเรือนจำนั้นห่างไกล

จากความเป็นปกติอย่างมาก ดังนั้น การปรับใช้หลักความเป็นปกติ คงต้องริเริ่มอย่างค่อยเป็นค่อยไป และเริ่มในกลุ่มผู้ต้องขังที่มีความเสี่ยงต่ำก่อน

ข. การปรับปรุงโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย

นอกจากการจัดสภาพแวดล้อมและระบบให้เกิดความเป็นปกติในระบบราชทัณฑ์มากขึ้นแล้ว การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามแนวทางของนอร์เวย์นั้น ยังใช้การทากิจกรรมและการฝึกอบรมที่หลากหลาย โดยเน้นไปที่ปัญหาความต้องการและเป้าหมายของผู้ต้องขังแต่ละราย ซึ่งกรมราชทัณฑ์นอร์เวย์มีอิสระในการจัดโปรแกรมเหล่านี้ให้เหมาะสม อย่างในกรณีของเรือนจำสาธิตเดนมาร์ก มีผู้ต้องขังที่มีอาการเสพติดยาเป็นบางส่วนก็จะอยู่ในอาณาเขตเฉพาะของตนเองเพื่อรับการบำบัดเป็นการเฉพาะทางด้วย และในอีกฟากหนึ่งของเรือนจำก็เป็นบ้านกึ่งวิถีสำหรับผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษหรือความเสี่ยงต่ำ แล้วสามารถรับการอบรมและฝึกฝนตามสาขาที่ต้องการหรือสนใจ (BBC, 2019) ซึ่งผู้ต้องขังมีสิทธิที่จะเลือกว่าจะเข้ารับการอบรมหลักสูตรอะไรที่ตนเองน่าจะถนัด ไม่ได้บังคับว่าจะต้องอบรมเหมือนกันทุกคน ซึ่งเจ้าหน้าที่เรือนจำจะมีบทบาทอย่างมากในการสังเกตการณ์ทางพฤติกรรมและพัฒนาการระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่ว่าการแก้ไขฟื้นฟูมีความก้าวหน้าไปอย่างไรบ้างและคอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาแก่ผู้ต้องขังเสมือนเป็นพี่เลี้ยงด้วย โดยเจ้าหน้าที่แต่ละคนจะรับผิดชอบผู้ต้องขังเพียงไม่กี่คน ซึ่งในส่วนนี้ประเทศไทยอาจจะนำมาปรับใช้ โดยมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูที่มีอยู่ให้เหมาะสมกับการสภาพปัญหาของผู้ต้องขังแต่ละคนให้ได้

มากที่สุด โดยอาจจัดกลุ่มผู้ต้องขังที่มีปัญหาในทำนองเดียวกันให้เข้าอบรมด้วยกัน และควรเพิ่มโปรแกรมให้ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังมากขึ้น อย่างในปัจจุบันระบบราชทัณฑ์ไทยมีการจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟูอยู่หลายโปรแกรมแต่ก็ไม่ได้ตรงกับความต้องการของผู้ต้องขังและไม่ได้สร้างทักษะในการประกอบอาชีพขั้นสูงได้เลย (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ทำให้ผู้ต้องขังแม้ผ่านการฝึกอบรมเพื่อแก้ไขฟื้นฟูไม่ได้รับทักษะในระดับสูงเพียงพอจะไปประกอบอาชีพได้จริง จึงต้องหันกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

ค. การเพิ่มบุคลากรด้านการแก้ไขฟื้นฟูในระบบราชทัณฑ์ให้มากขึ้น

กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำหรือทัณฑสถานนั้นต้องอาศัยบุคลากรที่มีคุณภาพและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางอย่างในกรณีของนอร์เวย์นั้นได้มีสถาบันเพื่อฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เป็นการเฉพาะ ทำให้เจ้าหน้าที่ที่ประจำอยู่ภายในเรือนจำมีหน้าที่เพียงการควบคุมมิให้หลบหนีเท่านั้น แต่งานหลัก คือ การช่วยเหลือให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูที่เหมาะสมเป็นการเฉพาะตัว และส่งเสริมให้เกิดความเป็นปกติให้เกิดขึ้นในเรือนจำ นอกจากนี้ บุคลากรในด้านอื่นๆ เช่น แพทย์ พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ก็ได้ใช้หลักการนำเข้า (import model) มาใช้ คือ ไม่มีการจ้างบุคลากรเหล่านี้เป็นเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำ แต่ใช้บริการจากบุคลากรในท้องถิ่นเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับภายนอกซึ่งก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและทำให้ผู้ต้องขังได้รับการแก้ไขฟื้นฟูจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านโดยตรง เมื่อเปรียบเทียบกับบริบท

ของประเทศไทยแล้ว พบว่าในปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ในเรือนจำ เช่น ผู้คุม หรือเจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ ต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ควบคุมและผู้จัดการโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังโดยได้รับการอบรมเพียงระยะสั้น ไม่ได้มีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะด้านในการแก้ไขฟื้นฟูโดยตรง อีกทั้งยังต้องไปสลับเปลี่ยนทำงานในตำแหน่งอื่นอีกด้วย (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564) ดังนั้น ประเทศไทยอาจพิจารณาการสร้างหลักสูตรของกรมราชทัณฑ์เป็นการเฉพาะเพื่อการทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำเรือนจำที่มีความรู้ความสามารถด้านการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยตรง รวมถึงด้านกฎหมาย อาชญาวิทยา และอื่นๆ ประกอบกับการดึงบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขฟื้นฟูทั้งในรูปของการจ้างประจำและอาสาสมัคร เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านบุคลากรให้มากเพียงพอกับจำนวนผู้ต้องขัง พร้อมทั้งการปรับเปลี่ยนบทบาทของเจ้าหน้าที่จากผู้ควบคุมเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือให้มากขึ้น

■ สรุป

ระบบราชทัณฑ์นอร์เวย์ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในระบบที่ดีที่สุดในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการลดอัตราการเกิดการกระทำผิดซ้ำได้สะท้อนให้เห็นความเป็นไปได้ที่ประเทศหนึ่งซึ่งเคยมีระบบการลงโทษแบบแค้นทดแทนและการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกลุ่มผู้ต้องขังอย่างรุนแรง ได้มีวิวัฒนาการมาตลอดระยะเวลากว่าห้าทศวรรษในการปรับปรุงระบบมาใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดกลับคืนสังคมเป็นหลัก จนลดการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเกิดจากการเริ่มของรัฐที่หันมา

ปรับใช้ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เข้าใจถึงความเสียหายที่ตนเองก่อแก่เหยื่อและสังคม และใช้ระบบการลงโทษเฉพาะการจำกัดเสรีภาพบางอย่างแต่ไม่ได้ลดลอนสิทธิอื่นๆ ในฐานะพลเมืองและมนุษย์ให้ผู้ต้องขังได้อยู่และใช้ชีวิตเสมือนอยู่ในสังคมตามปกติ ได้รับการอบรมในศาสตร์และศิลป์ที่ตนสนใจจริง ทำให้ผู้ต้องขังตระหนักถึงผลของการกระทำผิดของตนเอง แต่ไม่เกิดความแปลกแยกโดดเดี่ยวออกจากสังคม อีกทั้งมีศักยภาพสูงทั้งด้านอาชีพและทักษะชีวิต เมื่อกลับคืนไปอยู่ในสังคมที่จะป้องกันไม่ให้เกิดกลับไปกระทำผิดซ้ำแบบเดิมอีก เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับในบริบทของประเทศไทย จะเห็นได้ว่าประเทศไทยก็กำลังอยู่ในสภาวะที่นอร์เวย์นั้นได้เคยประสบผ่านมาแล้ว จึงมีโอกาสนี้แนวทางที่ได้เรียนรู้จากนอร์เวย์จะสามารถปรับใช้ได้ในการปรับปรุงให้ระบบความยุติธรรมทางอาญานั้นมีทัศนคติมุ่งเน้นไปที่การลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้น และนำไปสู่การมีระบบราชทัณฑ์ที่สามารถจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังให้ได้รับการฝึกอบรมที่เหมาะสมทั้งอาชีพและทักษะชีวิตกับแต่ละบุคคล และสร้างสภาพแวดล้อมที่ลดความแปลกแยกจากสังคมเพื่อลดโอกาสและความเสี่ยงที่ผู้พ้นโทษจะกลับมากระทำผิดซ้ำอีก

■ บรรณานุกรม

ณัฐวิวัฒน์ สุทธิโยธิน. (ม.ป.ป.). หน่วยที่ 6 ทฤษฎีการลงโทษ. ค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.stou.ac.th/Schools/Slw/upload/41716_6.pdf

- เพลินตา ตันรังสรรค์. (2553). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับการกระทำ ความผิดอาญาของเด็กหรือเยาวชน. *จุลนิติ*, 7(3), 54–62.
- มนสิชา บุญนาค. (2556). *การกำหนดโทษทางเลือก กับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย. (2562). “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ทางเลือกเพื่อส่งเสริมการเข้าถึง กระบวนการยุติธรรม. ค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2564, จาก <https://www.tijthailand.org/th/highlight/detail/-ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์-ทางเลือกเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม>
- สมบัติ ชัยวณิชย์. (2563). ปัญหาในการลงโทษ ให้เหมาะสมกับบุคคล. *วารสารสังคมศาสตร์ และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(9), 278–295.
- สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ, สุธีราภรณ์ แสงจันทร์ศรี และอนิสา มานะทน. (2562). การลงโทษผู้กระทำผิดทางอาญา. ค้นเมื่อ 23 พฤษภาคม 2564, จาก <https://rsucon.rsu.ac.th/files/proceedings/nation2019/NA19-109.pdf>
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2564). *รายงานผลการวิจัย โครงการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญห การกระทำผิดซ้ำ*. ค้นเมื่อ 31 พฤษภาคม 2564, จาก <http://www.justice-kb.oja.go.th/DipWeb//converterServlet?upid=5000856&ver=no>
- อุทิศ สุภาพ. (2560). *ปรัชญาอาชญาวิทยา ในการลงโทษ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา: โดย ดร.อุทิศ สุภาพ*. ค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2564, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_479705
- Adams, W. L. (2010). *Sentenced to serving the good life in Norway*. Retrieved May 29, 2021, from <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,2000920,00.html>
- Anderson, Y. A., & Gröning, L. (2017). Rehabilitation in principle and practice: Perspectives of inmates and officers. *Bergen Journal of Criminal Law & Criminal Justice*, 4(2), 220-246.
- BBC. (2019). *How Norway turns criminals into good neighbours*. Retrieved May 25, 2021, from <https://www.bbc.com/news/stories-48885846>
- Benko, J. (2015). *The radical humaneness of Norway's Halden Prison*. Retrieved May 29, 2021, from <https://www.nytimes.com/2015/03/29/magazine/the-radical-humaneness-of-norways-halden-prison.html>
- Brolan, L. (n.d.). *The Norwegian response to Breivik*. Retrieved May 29, 2021, from <https://www.bcu.ac.uk/social-sciences/news/blogs/anders-breivik-norwegian-response>
- Denny, M. (2016). Norway's prison system: Investigating recidivism and reintegration. *CCU Digital Commons*, 10(10), 21-37.
- Dorjsuren, B. (2020). *Norway's prison system benefits its economy*. Retrieved May 29,

- 2021, from <https://borgenproject.org/norways-prison-system/>
- European Penitentiary Training Academies. (2021). *Best practices in dynamic security training*. Retrieved May 29, 2021, from https://www.epta.info/wp-content/uploads/2021/03/EPTA_05_SIG2-Dynamic-Security_EN_def.pdf
- Evans, M. (2020). *Restoration and retribution: A tale of two criminal justice systems*. Retrieved May 29, 2021, from <https://www.mironline.ca/restoration-and-retribution-a-tale-of-two-criminal-justice-systems/>
- Fottrell, S., & Twigg, K. (2012). *Breivik verdict: Norwegians react*. Retrieved June 1, 2021, from <https://www.bbc.com/news/world-europe-19369548>
- Frank, V. A., & Kolind, T. (2012). Prison-based drug treatment and rehabilitation in the Nordic countries. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 29(6), 543–546.
- Gentleman, A. (2012). *Inside Halden, the most humane prison in the world*. Retrieved May 31, 2021, from <http://www.theguardian.com/society/2012/may/18/halden-most-humane-prison-in-world>
- Hagstrøm, L. C. (2016). *What is restorative justice?*. Retrieved May 26, 2021, from <https://www.norwegianamerican.com/what-is-restorative-justice/>
- Haubursin, C. (2019). *How Norway designed a more humane prison*. Retrieved May 24, 2021, from <https://www.vox.com/videos/2019/4/12/18301911/norway-humane-prison>
- Helminen, M. (2019). ‘We need to make sure that we are always something else’: Victim support organizations and the increasing responsibility of the state in supporting crime victims in Finland and Norway. *International Review of Victimology*, 25(2), 157–179.
- James, E. (2013). *The Norwegian prison where inmates are treated like people*. Retrieved May 22, 2021, from <http://www.theguardian.com/society/2013/feb/25/norwegian-prison-inmates-treated-like-people>
- Kofman, J. (2015). *In Norway, a prison built on second chances*. Retrieved May 22, 2021, from <https://www.npr.org/sections/parallels/2015/05/31/410532066/in-norway-a-prison-built-on-second-chances>
- Kriminalomsorgens. (n.d.). *Narkotikaprogram med domstolskontroll*. Retrieved June 1, 2021, from <https://www.kriminalomsorgen.no/narkotikaprogram-med-domstolskontroll.237893.no.html>
- KROM. (n.d.). *KROM - Om*. Retrieved May 26, 2021, from <https://krom.no/om>
- Langelid, T. (1999). The sharing of responsibility in the rehabilitation of prisoners in Norway: The import-model in theory & practice. *Journal of Correctional Education*, 50(2), 52-61.

- Langford, M. (2017). The Norwegian welfare state and social rights. In T. Kotkas & K. Veitch (Eds.), *Social Rights in the Welfare State* (pp. 35-57). New York: Routledge.
- Lehman, P. E. (1972). The medical model of treatment: Historical development of an archaic standard. *Crime & Delinquency*, 18(2), 204-212.
- Lewis, M. (2012). *Why Norway is satisfied with Breivik's sentence*. Retrieved May 26, 2021, from <https://world.time.com/2012/08/27/why-norway-is-satisfied-with-breiviks-sentence/>
- Life in Norway Editorial Team. (2018). *Prisons in Norway: Inside a Norwegian Jail*. Retrieved May 31, 2021, from <https://www.lifeinnorway.net/prisons/>
- LOVDATA. (2021a). *Act relating to the execution of sentences etc. (The execution of sentences act)*. Retrieved May 24, 2021, from <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2001-05-18-21>
- LOVDATA. (2021b). *The Penal Code*. Retrieved May 23, 2021, from <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2005-05-20-28>
- Mathiesen, T. (1974). The prison movement in Scandinavia. *Crime and Social Justice*, 1, 45-50.
- Norwegian Correctional Service. (n.d.). *About the Norwegian correctional service*. Retrieved May 23, 2021, from <https://www.kriminalomsorgen.no/informasjone-paa-engelsk.536003.no.html>
- NowThis News. (2020). *How Norway's prisons are different from America's*. Retrieved May 20, 2021, from <https://www.youtube.com/watch?v=zNpehw-Yjvs&t=384s>
- Papendorf, K. (2006). "The Unfinished": Reflections on the Norwegian prison movement. *Acta Sociologica*, 49(2), 127-137.
- Ray, M. (2020). *Oslo and Utoya attacks of 2011 | Facts, History, & Trial*. Retrieved May 23, 2021, from <https://www.britannica.com/event/Oslo-and-Utoya-attacks-of-2011>
- Schartmueller, D. (2015). *Life imprisonment in Scandinavia: The ultimate punishment in the penal environments of Denmark, Finland, and Sweden. Doctor of Philosophy in Political Science Dissertation*. Northern Arizona University.
- Star-Ledger Staff. (2011). *Crime and punishment in Norway*. Retrieved May 31, 2021, from https://www.nj.com/perspective/2011/07/crime_and_punishment_in_norway.html
- Statistics Norway. (2013). *Serving community sentence in Norway*. Retrieved May 20, 2021, from <https://www.ssb.no/en/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/straffegjennomforing-med-samfunnsstraff-i-norge>
- Sterbenz, C. (2014). *Why Norway's prison system is so successful*. Retrieved May

- 25, 2021, from <https://www.businessinsider.com/why-norways-prison-system-is-so-successful-2014-12>
- The Nordic Page. (2019). *Norway introduces community service sentence for those who cannot pay their fine*. Retrieved May 20, 2021, from <https://www.tnp.no/norway/panorama/norway-introduces-community-service-sentence-for-those-who-cannot-pay-their-fine>
- Tønseth, C., & Bergsland, R. (2019). Prison education in Norway – The importance for work and life after release. *Cogent Education*, 6(1), 1628408.
- UNESCO Institute for Lifelong Learning. (2016). *Learning basic skills while serving time, Norway*. Retrieved May 29, 2021, from <https://uil.unesco.org/fr/node/7639>
- UNODC. (2020). *Handbook on restorative justice programmes second edition*. Vienna: United Nation Office.
- Wikipedia. (2021). *Life imprisonment in Norway*. Retrieved June 1, 2021, from https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Life_imprisonment_in_Norway&oldid=1018156640
- World Prison Brief. (n.d.). *Norway*. Retrieved June 1, 2021, from <https://www.prisonstudies.org/country/norway>
- Yan, Y. (2019). A summary of Ferri's social defense theory from the perspective of positivism philosophy. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 2019(356), 543-547.

